

**Η επαγγελματική
ανάπτυξη του
εκπαιδευτικού
προσωπικού
Εκπαίδευσης Ενηλίκων:
μια επισκόπηση του
πεδίου**

**4^ο Συνέδριο ΕΡΑΛΕ
VET WEEK**

**Δρ Νικολέττα Ιωάννου
Λειτουργός Γραφείου Ευρωπαϊκών και
Διεθνών Υποθέσεων
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού**

**16 Νοεμβρίου 2018
Συνεδριακό Κέντρο Φιλοξενία**

ΔΟΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

1

- Συστήματα προσφοράς Εκπαίδευσης Ενηλίκων

2

- Η περιθωριοποίηση του πεδίου της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

3

- Ποιος είναι ο εκπαιδευτής ενηλίκων;

4

- Επαγγελματική ανάπτυξη στην Εκπαίδευση Ενηλίκων

5

- Ευρωπαϊκή και Διεθνής Πολιτική για την Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτών Ενηλίκων

6

- Χαρακτηριστικά αποτελεσματικών επιμορφωτικών προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης
- Έρευνα – Μεθοδολογία – Περιγραφή – Αποτελέσματα - Συμπεράσματα

Συστήματα προσφοράς Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Θεσμικό

- Κρατικοί φορείς
- Εκπαιδευτικά ιδρύματα (δημόσια σχολεία, μεταλυκειακά)
- Βιβλιοθήκες, μουσεία, κοινοτικές αρχές
- Επιχειρήσεις, βιομηχανία - χώρος εργασίας

Περιεχόμενο

- Βασική εκπαίδευση ή αντισταθμιστική
- Ψυχαγωγική εκπαίδευση (liberal)
- Βασικές δεξιότητες ή δεξιότητες ζωής
- Ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων
- Συνεχής επαγγελματική εκπαίδευση

Άτομα

- Πάροχοι εκπαίδευσης ενηλίκων/εκπαιδευτές ενηλίκων
- Άτομα που τη λαμβάνουν (ενήλικες εκπαιδευόμενοι)

Η περιθωριοποίηση της εκπαίδευσης ενηλίκων

Περιθωριοποίηση

Κοινωνική

- Ενήλικες εκπαιδευόμενοι (ποιοι είναι και τι κάνουν)
- Μη παραδοσιακές ηλικιακές ομάδες
- Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, άνεργοι, φυλακισμένοι, ηλικιωμένοι, εθνικές μειονότητες
- Λίγη ή καθόλου δύναμη για να επηρεάσουν το περιεχόμενο και τις πολιτικές του πεδίου

Θεσμική

- Πολυφωνία σκοπών
- Έλλειψη χρηματοδότησης
- Ιδρύματα που δεν θεωρούν την εκπαίδευση ενηλίκων ως κύρια αποστολή
- Έλλειψη ενιαίων και συνεκτικών στρατηγικών επιδιώξεων και φιλοσοφικού προσανατολισμού
- Δυσκολία οριοθέτησης του πεδίου
- Αλλαγή προσανατολισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

- Καθοριστικός παράγοντας για την **επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων** και διασφάλιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης (UNESCO, 2009)
- Σημαντικός παράγοντας στην **ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης** (Jarvis, 2004)
- Διαδραματίζει έναν κρίσιμο ρόλο στη **διευκόλυνση της εκπαίδευσης των ενηλίκων**
- Βοηθά τους ενήλικες εκπαιδευομένους να **αποκτήσουν τις απαιτούμενες δεξιότητες**, οι οποίες θα συμβάλουν τόσο στην κοινωνική όσο και στην οικονομική τους ανάπτυξη
- Ενισχύει **το κίνητρο** κάποιου να μάθει, την ικανότητα να αναπτύσσει κριτική σκέψη και να μαθαίνει πώς να μαθαίνει
- «**Ελάχιστη προσοχή** έχει δοθεί στον καθορισμό του περιεχομένου και των διαδικασιών για την αρχική και συνεχιζόμενη κατάρτιση του προσωπικού εκπαίδευσης ενηλίκων» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006, σελ. 7)
- Συχνά **στερούνται** οποιασδήποτε τυπικής **κατάρτισης ή εξειδικευμένης εμπειρίας** για τη διδασκαλία των ενηλίκων (Andersson, Köpsén, Larson and Milana, 2012, Jarvis, 2004),
- Πολλοί από αυτούς έχουν αποκτήσει τις συγκεκριμένες **ψυχοπαιδαγωγικές ικανότητες** για να διδάσκουν ενήλικες μέσα από την **καθημερινή πρακτική**, παρά μέσω συστηματικής επιμόρφωσης
- **Λίγοι εκπαιδευτές ενηλίκων** λαμβάνουν ή συμμετέχουν σε δραστηριότητες επαγγελματικής ανάπτυξης (Egetenmeyer και Nuissl, 2010)

Ευρωπαϊκή και Διεθνής Πολιτική για την Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτών Ενηλίκων

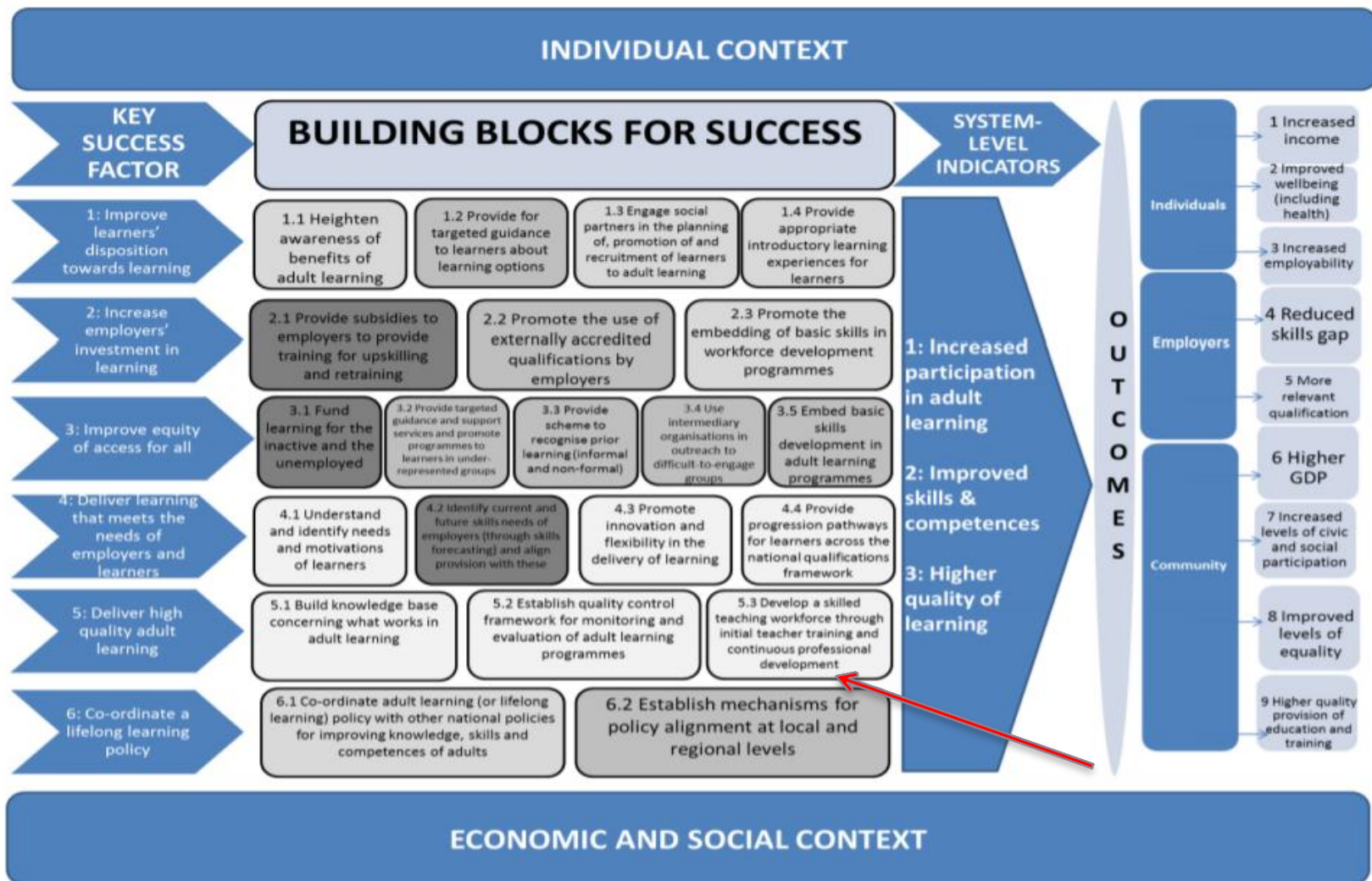
- Δύο βασικά έγγραφα ευρωπαϊκή πολιτικής για την Εκπαίδευση Ενηλίκων:
- (α) Ανακοίνωση για την Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006)
- (β) Σχέδιο Δράσης για την Εκπαίδευση Ενηλίκων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007)

Υπογραμμίζουν την
ανάγκη για εθνικά
συστήματα
αρχικής και
συνεχούς
επαγγελματικής
ανάπτυξης
εκπαιδευτών
ενηλίκων.

Τα Κράτη Μέλη καλούνται να
επικεντρωθούν στη βελτίωση
της ποιότητας του προσωπικού
εκπαίδευσης ενηλίκων,
καθορίζοντας το προφίλ των
ικανοτήτων, δημιουργώντας
αποτελεσματικά συστήματα για
την επαγγελματική τους
ανάπτυξη και ενισχύοντας την
κινητικότητά τους (Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011,
σελ. 5).

Στη διεθνή σκηνή, η UNESCO καλεί επίσης τις χώρες να διαθέσουν επαρκείς πόρους
για τους εκπαιδευτές ενηλίκων σύμφωνα με τις εθνικές ανάγκες και να αναπτύξουν
τις ικανότητες του εκπαιδευτικού προσωπικού, συμπεριλαμβανομένης της παροχής
αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας, αμοιβών και κατάρτισης (UNESCO, 2014, σ.7).

Παράγοντας επιτυχίας αποτελεσματικών πολιτικών

An in-depth analysis of adult learning policies and their effectiveness in Europe, European Commission, Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015

Ρόλος Εκπαιδευτή Ενηλίκων

Οι σύγχρονες προκλήσεις και τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων δημιουργούν νέους ρόλους στον εκπαιδευτή ενηλίκων

- Εκπαιδευτικός
- Εμπυχωτής
- Δημιουργός άνετου φυσικού και ψυχολογικού κλίματος
- Υποστηρικτής
- Συνεργάτης
- Μέντορας
- Σύμβουλος

- Διευκολυντής
- Συντονιστής
- Προγραμματιστής
- Ερευνητής
- Αξιολογητής
- Φορέας αλλαγής
- Εκπαιδευόμενος

Επαγγελματική Ανάπτυξη στην Εκπαίδευση Ενηλίκων

Ορισμός

- Ορίζεται ως η «εκπαίδευση των επαγγελματιών, ανεξαρτήτως του τομέα δραστηριοποίησής τους, που επεκτείνεται καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους» (Queeney, 2000, σελ.375).
- Προωθείται με συστηματική επιμόρφωση και επιμορφωτικές δράσεις και αναφέρεται συνήθως σε μια επίσημη ή ανεπίσημη διαδικασία, όπως συνέδρια, σεμινάρια, εργαστήρια, εξ αποστάσεως μαθήματα ή πανεπιστημιακά μαθήματα σε ακαδημαϊκό ίδρυμα.
- Αναφέρεται επίσης σε άτυπα πλαίσια, όπως ανταλλαγή καλών πρακτικών με συναδέλφους, ανεξάρτητη μάθηση και προσωπική έρευνα, παρατήρηση ή δραστηριότητες ομαδικής μάθησης.

Στόχοι Επαγγελματικής Ανάπτυξης

- Βελτίωση της διδακτικής πρακτικής και κατά συνέπεια βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.
- Βελτίωση των επαγγελματικών γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων των εκπαιδευτών ενηλίκων και παράλληλα βελτίωση των εκπαιδευομένων.
- Απόκτηση δεξιοτήτων για τη διδασκαλία ενός μεταβαλλόμενου πληθυσμού ενηλίκων (ανέργων, μεταναστών, ατόμων τρίτης ηλικίας, ενηλίκων με χαμηλές βασικές δεξιότητες).
- Καλύτερη κατανόηση των ποικίλων αναγκών ενήλικων εκπαιδευομένων διαφορετικών εθνοτήτων, γλωσσών, φύλου, εκπαιδευτικής ετοιμότητας κ.ά. (Merriam and Caffarella, 1999).

Επαγγελματική Ανάπτυξη - Πραγματικότητες

- Συχνά οι εκπαιδευτές ενηλίκων στερούνται επίσημης προετοιμασίας και αρχικής κατάρτισης για τη διδασκαλία ενηλίκων πριν από την είσοδο στο επάγγελμα (και κατά τη διάρκεια).
- Πολύ συχνά η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας στηρίζεται στην ευαισθησία, το ταλέντο και την επαγγελματική συμπεριφορά των εκπαιδευτών ενηλίκων (Kapsalis, 2006; Papastamatis and Panitsidou, 2008; Vergidis, 2006).

«Η παροχή υψηλής ποιότητας στα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη ενημερωμένων, ικανών και ευαίσθητων εκπαιδευτών ενηλίκων» (Youngman, 2005, σελ. 2)

Λόγοι υφιστάμενης κατάστασης

Δυσκολία εφαρμογής μιας ενιαίας προσέγγισης στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτών ενηλίκων

Απουσία τυπικών απαιτήσεων για τους εκπαιδευτές ενηλίκων στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες (Jütte et al., 2011)

Μη ρυθμισμένο επάγγελμα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες (Eurydice, 2007)

Χαρακτηριστικά αποτελεσματικών επιμορφωτικών προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης (1)

ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ

- Η **αποτελεσματική επικοινωνία** με τους εκπαιδευτές, ούτως ώστε τα προγράμματα να ανταποκρίνονται στις **ανάγκες και απαιτήσεις** τους είναι χαρακτηριστικό επιτυχημένου επιμορφωτικού προγράμματος (Montero and Vez, 1998).
- Η **συμμετοχή** των εκπαιδευτών στον αρχικό προγραμματισμό ενισχύει την **κατανόηση, αποδοχή και υποστήριξη της διαδικασίας**.
- Η **διάγνωση αναγκών** είναι μια βασική αρχή της εκπαίδευσης ενηλίκων αναφορικά με τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων (στην περίπτωση αυτή των εκπαιδευτών ενηλίκων) **στη διαδικασία σχεδιασμού και της υλοποίησης μαθησιακών δραστηριοτήτων** (Brookfield, 1986, Knowles, 1980)
- Η **διαδικασία προσδιορισμού και ιεράρχησης των αναγκών** επιμόρφωσης είναι θέμα δημοκρατικής διαπραγμάτευσης των αναγκών των ενδιαφερομένων (Cervero και Wilson, 2006)
- Οι ανάγκες που αποκαλύπτονται στη διαγνωστική διαδικασία είναι εκείνες που **μεταφράζονται σε συγκεκριμένους στόχους, προγράμματα και δείκτες αξιολόγησης** (Brookfield, 1986, σελ.221).

«Η αφετηρία για την ανάπτυξη των στόχων ενός προγράμματος είναι η διάγνωση αναγκών» (Knowles, 1980, σελ.122). Παρ'όλα αυτά, ενδέχεται οι εκπαιδευτές ενηλίκων να μην ερωτηθούν ποτέ κατά τον σχεδιασμό προγραμμάτων (McCaughan, 2009, σελ. 3)

Χαρακτηριστικά αποτελεσματικών επιμορφωτικών προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης (2)

Τα προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης θα πρέπει να:

- **ενημερώνονται από τις προκλήσεις** που συναντούν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στη διδακτική πράξη (π.χ. εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι, κίνητρα για μάθηση).
- **αναγνωρίζουν ότι οι εκπαιδευτές ενηλίκων μπορούν να είναι και οι ίδιοι εκπαιδευόμενοι.** Ως εκπαιδευόμενοι πρέπει να αποκτήσουν νέες γνώσεις, να προβληματιστούν πάνω σε αυτές και όταν είναι απαραίτητο, να μπορέσουν να αλλάξουν τις πεποιθήσεις, τις αξίες και τις αντιλήψεις τους (μετασχηματίζουσα μάθηση).
- **εφαρμόζονται** στην καθημερινή διδακτική πρακτική.
- **ενισχύονται** μέσω ενός περιβάλλοντος εμπλουτισμένου με την τεχνολογία.
- **επιτρέπουν στους εκπαιδευτές ενηλίκων** να παραμείνουν δημιουργικοί και ευέλικτοι στην εργασία τους.
- **παρέχουν** κίνητρα για συμμετοχή.
- **προωθούν** τις μαθησιακές κοινότητες και τις κοινότητες πρακτικής.
- **στηρίζονται στην κατανόηση των θεωριών εκπαίδευσης ενηλίκων** και των χαρακτηριστικών των ενηλίκων εκπαιδευομένων (προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες που φέρνουν οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι στην τάξη, αποδοχή της πολυμορφίας, σεβασμός, κριτικός αναστοχασμός).

Θεωρίες Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Αυτοκατευθυνόμενη μάθηση (Tough, 1967)

- Οι εκπαιδευόμενοι κινούνται μέσα από μια σειρά βημάτων που περιλαμβάνουν δραστηριότητες σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης της μάθησης
- Αναλαμβάνουν προσωπικά την ευθύνη της μάθησής τους, γεγονός πολύ σημαντικό, αν ληφθούν υπόψη οι ταχύτατες γνωσιολογικές αλλαγές

Εμπειρική μάθηση (Rogers, Kolb)

- Η μάθηση επιτυγχάνεται μέσα από την εμπειρία, τα λάθη, τις συνέπειες και τα επιτεύγματα.
- Βιωματικός κύκλος μάθησης: συγκεκριμένη εμπειρία, αναστοχαστική παρατήρηση και προβληματισμός, σχηματισμός εννοιών και δοκιμή σε νέες καταστάσεις (ιστορίες ζωής των ατόμων)

Μετασχηματίζουσα μάθηση (Mezirow, 1991)

- Η μάθηση είναι μια διαδικασία κατά την οποία, όπου είναι απαραίτητο, αλλάζουν παραδοχές (εσφαλμένες ή δυσλειτουργικές)
- Επιτυγχάνεται μέσα από στοχασμό, κριτική σκέψη και μεγαλύτερη αποδοχή στις νέες ιδέες και ιδέες των άλλων.

Κριτικός στοχασμός Schön (1983)

- Μέσα από μια κριτική διάθεση οι εκπαιδευτές ενηλίκων αναστοχάζονται στις διδακτικές τους πρακτικές και αναλαμβάνουν ενέργειες για τη βελτίωση της διδακτικής τους πρακτικής.
- Μέσω του κριτικού στοχασμού διατηρούν τις παραδοσιακές αξίες, όπως η δικαιοσύνη και η ελευθερία για την ανάπτυξη μιας πιο ανθρώπινης κοινωνίας.

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

Ενθαρρύνεται ο κριτικός στοχασμός και ο προβληματισμός για τη διδακτική πράξη

Ενισχύεται η αλληλεπίδραση, ο διάλογος, η επικοινωνία, η συνεργασία και η ενδυνάμωση

Αναγνωρίζεται η συσσωρευμένη εμπειρία

Αναθεωρείται και βελτιώνεται η διδακτική πρακτική

Διαμορφώνεται η επαγγελματική ταυτότητα (πώς ένα άτομο **καθορίζει** και **ορίζει** τον εαυτό του ως **μέλος μιας ομάδας επαγγελματιών**)

Επιτυγχάνεται η αλληλοϋποστήριξη και η ανάπτυξη των μελών της ομάδας. Γίνονται ορατά και ικανά να διαμορφώσουν τον τομέα τους (Lassnigg,2011)

Μεθοδολογία έρευνας

- Έτος διεξαγωγής: 2013-2014
- Μικτή μεθοδολογική προσέγγιση για να συλλεχτούν όσο το δυνατό περισσότερα δεδομένα από διαφορετικούς πληθυσμούς
- Εργαλεία συλλογής δεδομένων
 - Ημιδομημένες ατομικές συνεντεύξεις (7 φορές χάραξης πολιτικής/ακαδημαϊκούς/εκπροσώπους φορέων εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων)
 - Ερωτηματολόγια (370 εκπαιδευτές ενηλίκων – 150 συμπληρώθηκαν)
 - Ημιδομημένες ομαδικές συνεντεύξεις (5 ομαδικές συνεντεύξεις, 21 εκπαιδευτές ενηλίκων)
- Πιλοτική έρευνα για όλα τα εργαλεία συλλογής δεδομένων

Ερευνητικά Ερωτήματα

Ποια θεωρούνται από εκπαιδευτές ενηλίκων και άλλους φορείς ως τα «βασικά χαρακτηριστικά» των προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης και πώς αυτά συνδέονται με τους στόχους της επαγγελματικής ανάπτυξης;

2α. Ποιοι πρέπει να είναι οι στόχοι της επαγγελματικής ανάπτυξης;

2β. Ποιες είναι οι ικανότητες που πρέπει να αναπτύξουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων με τη συμμετοχή τους στην επαγγελματική ανάπτυξη;

2γ. Τι εμποδίζει τη συμμετοχή των εκπαιδευτών ενηλίκων στην επαγγελματική ανάπτυξη και ποια είναι τα κίνητρα για τη συμμετοχή τους;

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στόχοι επαγγελματικής ανάπτυξης

Ενίσχυση
ποιότητας της
παρεχόμενης
εκπαίδευσης

Ενίσχυση των
ευκαιριών
απασχόλησης –
Δημιουργία καλής
φήμης

Βελτίωση τεχνικών
και μεθόδων
διδασκαλίας
ενηλίκων

Ανταπόκριση στις
ποικίλες ανάγκες
των ενηλίκων

Συνδυασμός
θεωρίας και πράξης

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δεξιότητες που πρέπει να αναπτυχθούν
μέσα από τη συμμετοχή

Διδακτικές
δεξιότητες

Άλλες
(ενισχυτικές)
δεξιότητες

προσεκτική ακρόαση, κατανόηση, υπομονή, ευαισθησία,
δεξιότητες παρώθησης, αυτονομία, υπεύθυνη λήψη
αποφάσεων, διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση και η
παρώθηση των εκπαιδευομένων

Αποτελέσματα έρευνας

Εμπόδια

Περιορισμένες ευκαιρίες επιμόρφωσης και έλλειψη ενημέρωσης για υφιστάμενες

Χρονικοί/τοπικοί περιορισμοί

Έλλειψη μηχανισμών για την επικύρωση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης

Απουσία ολοκληρωμένου πλαισίου για τη ρύθμιση της εκπαίδευσης ενηλίκων

Παράγοντες παρώθησης

Βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας και ποιότητας εργασίας (αίσθημα ευθύνης απέναντι στους εκπαιδευομένους/ελκυστικότητα επαγγέλματος)

Εσωτερικά κίνητρα (π.χ. χαρά της μάθησης, επαφή με άλλους εκπαιδευτές ενηλίκων)

ΣΥΝΕΠΑΓΩΓΕΣ

Για τους σχεδιαστές προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης και τους παροχείς επαγγελματικής ανάπτυξης

Προγράμματα που θα βελτιώνουν την καθημερινή διδακτική πρακτική

Αναγνώριση της προηγούμενης εμπειρίας

Διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών

Ανταπόκριση στις επαγγελματικές ανάγκες

Προγράμματα που θα βοηθούν την καλύτερη κατανόηση του επαγγέλματος

Έμφαση στις κοινότητες πρακτικής και μάθησης

ΣΥΝΕΠΑΓΩΓΕΣ

Για τους φορείς χάραξης πολιτικής

Καθορισμός του οράματος και του φιλοσοφικού πλαισίου των στόχων και του περιεχομένου των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων

Δημιουργία μιας ενιαίας δομής που θα παρακολουθεί την Εκπαίδευση Ενηλίκων

Έμφαση στην επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτή ενηλίκων

Αναγνώριση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων ως ένα διακριτό πεδίο στο εκπαιδευτικό σύστημα

Καθορισμός και αναγνώριση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων στο ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί η εκπαίδευση ενηλίκων στην Κύπρο

Ανοικτός διάλογος για θέματα επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτή ενηλίκων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!

*Δρ Νικολέττα Ιωάννου
Λειτουργός Γραφείου Ευρωπαϊκών και
Διεθνών Υποθέσεων
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
nioannou@moec.gov.cy*